

Risk- och sårbarhetsanalys

2023–2027

Östhammars kommun

Antas av	Kommunstyrelsen
Datum	2023-10-24
Ersätter tidigare version	Risk- och sårbarhetsanalys 2019
Gäller för	KS, nämnder, bolag/koncernen
Diarienummer	KS-2023-729

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund.....	3
Mål och syfte.....	3
Giltighet.....	4
1. Beskrivning av kommunen och dess geografiska område	4
1.1 Kommunens ansvarsområde och uppdrag.....	4
1.2 Östhammars kommuns organisation	5
1.3 Författningar.....	6
1.4 Övergripande beskrivning av kommunens geografiska område	6
1.5 De nya beredskapszonerna.....	7
1.6 Övergripande beskrivning av kommunal ledning och kommunal krisledning.....	7
2. Beskrivning av arbetsprocess och metod	8
2.1 Arbetsprocess	9
2.2 Metodval	9
2.3 Interna, externa och privata aktörer som har deltagit i arbetet	9
2.4 Material och underlag	10
2.5 Avgränsningar och motiv	10
3. Identifierad samhällsviktig verksamhet.....	10
3.1 Samhällsviktig verksamhet	11
4. Identifierade kritiska beroenden inom samhällsviktig verksamhet	13
5. Identifierade och analyserade hot och risker för Östhammars kommuns geografiska område	13
5.1 Klassificering av hot och risker.....	13
5.2 Motivering av riskindelning	14
5.3 Störningar/bortfall av de kritiska beroendena	14
5.3.1 Elbortfall	14
5.3.2 It/telefonibortfall	15
5.3.3 Vattenbortfall	15
5.3.4 Drivmedelbortfall.....	16
5.3.5 Lokalbortfall	16
5.3.6 Livsmedelsbortfall	16
5.3.7 Personalbortfall	17
5.4 Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar – andra olyckor.....	17
5.4.1 Kärnteknisk olycka	17
5.4.2 Farlig verksamhet.....	18
5.4.3 Oljeutsläpp	18
5.4.4 Dammbrott	19
5.5 Smittspridning.....	19
5.5.1 Epidemi, pandemi och epizooti.....	19

5.6 Övriga identifierade risker	20
5.6.1 Pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan	20
5.6.2 Terrorism.....	20
5.6.3 Höjd Beredskap.....	21
5.6.4 Solstorm	21
5.7 Naturolyckor	22
5.7.1 Värmebölja.....	22
5.7.2 Torka	23
5.7.3 Skogsbrand- och gräsbrand.....	23
5.7.4 Storm.....	23
5.7.5 Invasiva arter.....	24
5.7.6 Översvämning	25
5.7.7 Ras och skred	26
5.7.8 Erosion	26
5.7.9 Dricksvattenförsörjning och saltvatteninträning	27
6. Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom Östhammar kommuns geografiska område	28
6.1 Sårbarheter och brister i förmåga	28
7. Bedömning av Kommunens generella krisberedskap	28
8. Genomförda och pågående åtgärder sedan förgående rapportering	28
8.1 Genomförda åtgärder	28
8.2 Pågående åtgärder	29
9. Behov av åtgärder.....	29
9.1 Fortsatt beredskapsarbete inom verksamheter	29
9.2 Beredskap inom upphandling.....	30
9.3 Behov av nya beslutade planer och utredningar.....	30
9.4 Åtgärder utifrån höjd beredskap.....	30
9.5 Åtgärder utifrån PDV	30
9.6 Övning och utbildning i beredskap	31

Sammanfattning

Risk- och sårbarhetsanalysen ger en bild av vilka risker, hot och sårbarheter som finns i Östhammars kommuns geografiska område och vilken förmåga Östhammars kommun har att motstå och hantera en svår samhällsstörning. Risk- och sårbarhetsanalysen är en del av en ständigt pågående process för att utveckla och bibehålla en god krisberedskap och förmåga att hantera störningar i Östhammars kommun.

Bakgrund

Enligt Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) ska kommuner och regioner minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred.

Kommuner och regioner skall analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen respektive region och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten. Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys.

Östhammars kommun ska senast den 31 oktober under det första kalenderåret efter ordinarie val till kommunfullmäktige ställa samman och rapportera resultatet av sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalys till Länsstyrelsen.

Mål och syfte

Målen med Östhammars kommuns risk- och sårbarhetsanalys bygger på överenskommelse om kommunernas krisberedskap mellan Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Sveriges kommuner och Landsting (SKL). Sveriges kommuner och regioner (SKR) har ersatt tidigare benämning SKL. Överenskommelsen mellan MSB och SKR förlängs och justeras att gälla till och med 31 december 2023.

Målen med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska:

- Ge underlag för planering och genomförande av åtgärder för att öka förmågan att kontinuerligt bedriva samhällsviktig verksamhet.
- Ge beslutsstöd för beslutsfattare och verksamhetsansvariga.
- Ge underlag för information om samhällets risker och sårbarheter till allmänheten.
- Bidra till att ge en bild över de risker och sårbarheter som finns i samhället i stort som kan påverka kommunens verksamhet och samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område¹.

¹ Sveriges Kommuner och Landsting, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2018). *Överenskommelse om kommunernas krisberedskap*. Stockholm

Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att minska sårbarheterna i Östhammars kommun och stärka förmågan att hantera extraordinära händelser och samhällsstörningar.

Giltighet

Kommunstyrelsen fattar beslut om att anta denna risk- och sårbarhetsanalys. Därefter lämnas risk- och sårbarhetsanalysen in till Länsstyrelsen i två versioner, en öppen och en som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13.

1. Beskrivning av kommunen och dess geografiska område

1.1 Kommunens ansvarsområde och uppdrag

Enligt lagstiftningen har kommuner och regioner ansvar för viktiga samhällsfunktioner som oftast är obligatoriska uppdrag. Kommuner och regioner kan även fatta beslut om att utföra andra uppdrag.

Kommunernas obligatoriska uppdrag:

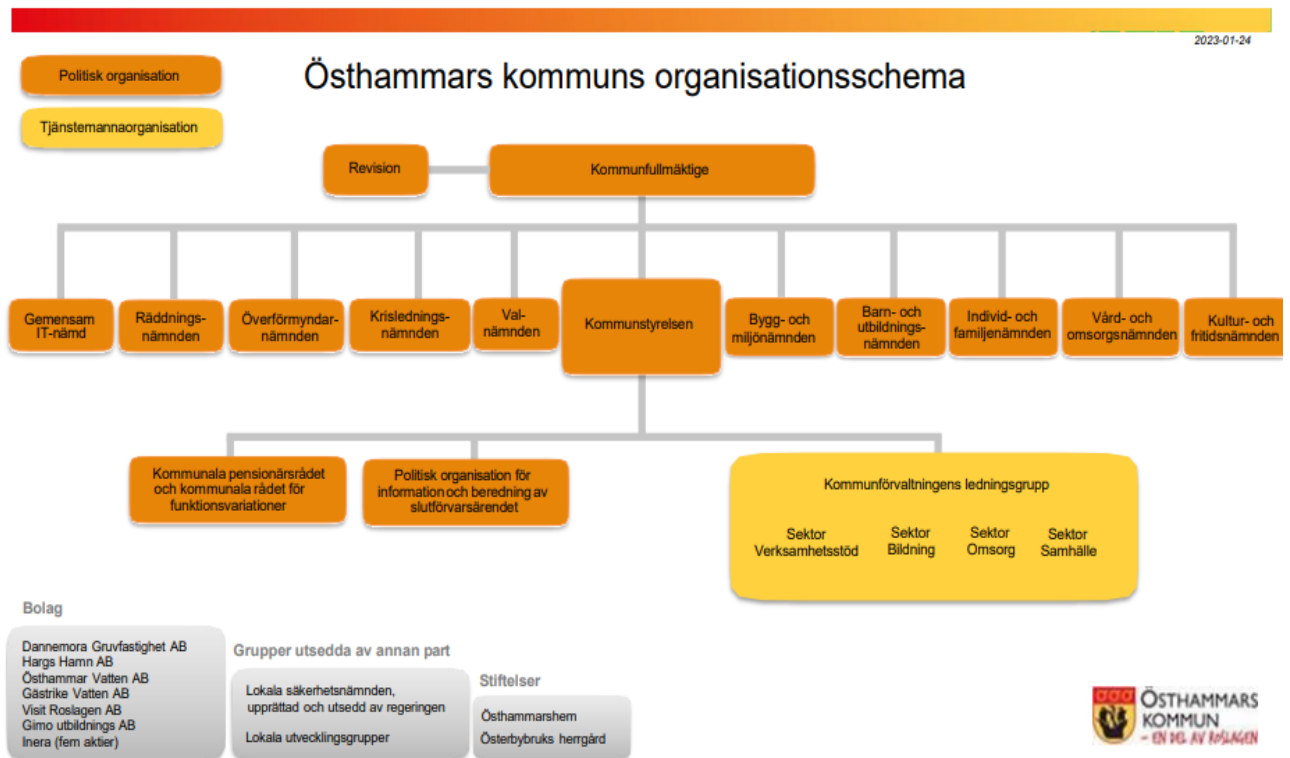
- Social omsorg (stöd och service-, samt äldre-, individ- och familjeomsorg)
- För-, grund- och gymnasieskola samt anpassad grundskola
- Plan- och byggfrågor
- Gator, vägar och farleder
- Fastighetsskötsel
- Miljö- och hälsoskydd
- Renhållning och avfallshantering
- Vatten och avlopp
- Räddningstjänst
- Civilt försvar
- Biblioteksverksamhet
- Bostäder

Andra uppdrag:

- Fritid och kultur
- Energi
- Sysselsättning
- Näringslivsutveckling

Verksamheten finansieras genom kommunalskatter, statsbidrag och avgifter. Det kommunala arbetet regleras främst i kommunallagen som är en ramlag för kommunerna medan kommunernas obligatoriska uppgifter styrs av speciallagar inom respektive område.

1.2 Östhammars kommuns organisation

Östhammars kommun har del i följande nämnder:

Överförmyndarnämnden är en gemensam överförmyndare för sex av åtta kommuner i Uppsala län: Uppsala, Tierp, Östhammar, Knivsta, Älvkarleby och Heby. Uppsala kommun är värdkommun.

Räddningsnämnden är en gemensam nämnd med det politiska ansvaret för räddningstjänsten i Tierps, Uppsala och Östhammars kommuner. Uppsala kommun är värdkommun.

Gemensamma nämnden för kunskapsstyrning för socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård i Uppsala län ska, utifrån ett gemensamt behov hos parterna, särskilt skapa förutsättningar för evidensbaserad/kunskapsbaserad praktik inom socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård. Parter i nämnden är Region Uppsala, Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Knivsta kommun, Tierps kommun, Uppsala kommun, Älvkarleby kommun och Östhammars kommun. Region Uppsala är värdorganisation.

Gemensam it-nämnd i Knivsta-, Heby-, Tierps-, Älvkarleby- och Östhammars kommuner. Nämndens ansvarsområde är övergripande it-strategiska och it-taktiska frågor samt it-operativa insatser för kommunerna. Tierps kommun är värdkommun.

Dessutom finns den lokala säkerhetsnämnden, som är en nämnd för insyn och information i säkerhets- och strålskyddsarbetet vid de kärntekniska anläggningarna i Forsmark och lyder under Miljödepartementet. Ledamöterna i lokala säkerhetsnämnden utses av regeringen efter förslag från kommunfullmäktige, vilket Östhammar kommun också är del av.

1.3 Författningar

Dessa författningar har beaktats i redovisningen av risk- och sårbarhetsanalys:

- Kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544) även kallad LEH.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser; MSB FS2015:5.

1.4 Övergripande beskrivning av kommunens geografiska område

Kommunen har stor yta och en utspridd befolkning. Större delen av kommunens yta används för jord- och skogsbruk medan kustvatten, insjöar och vattendrag också upptar betydande arealer. Landytan är 1503 km² varav nästan 74 % är skogsmark och kuststräckans längd, inräknat öar, är ca 3500 km. I kommunen finns även historiska bruksmiljöer. De är belägna i Österbybruk, Forsmark, Gimo och Harg.

De största arbetsgivarna i kommunen är bland andra:

- Forsmarks Kärnkraftverk AB
- Sandvik Coromant AB
- Östhammars kommun

Kommunala bolag och stiftelser

- Östhammarshem (stiftelse)
- Hargs Hamn AB (bolag)
- Östhammar Vatten AB (bolag)
- Dannemora gruvfastighet AB
- Österbybruks Herrgård (stiftelse)

Befolkning

I kommunen bor 22 344 invånare² och ca 32 % av dessa bor i mindre samhällen eller på landsbygden. De fem största tätorterna är Östhammar, Alunda, Gimo, Öregrund och Österbybruk. I kommunen finns öar med permanentboende befolkning där Gräsö är den största med över 600 invånare.

Näringsliv och sysselsättning

Östhammar är sedan länge en kommun präglad av kärnkraftindustrin (Forsmarks Kraftgrupp och SKB, Svensk Kärnbränslehantering, med relaterade verksamheter inom företagstjänster). Detta beroende har stärkts under 2000-talet och kommer fortsätta stärkas när byggnationen av slutförvaret för använt kärnbränsle samt utbyggnaden av slutförvaret inleds.

Sysselsättningsutvecklingen har varit kontinuerligt stark i Östhammars kommun under i stort sett hela 2000-talet. År 2022 var sysselsättningsgraden 85 %³.

² År 2022, 31:e december

³ Samma år var sysselsättningsgraden 79 % i Sverige. SCB befolkningsstatistik (2022). Hämtad: 2023-07-25

Turismen är en viktig näring. Kommunen har områden med höga naturvärden och ett vackert kust- och skärgårdslandskap, som innefattar de gamla hamnstäderna Östhammar och Öregrund. Befolkningen i dessa områden ökar flerfaldigt under sommarmånaderna.

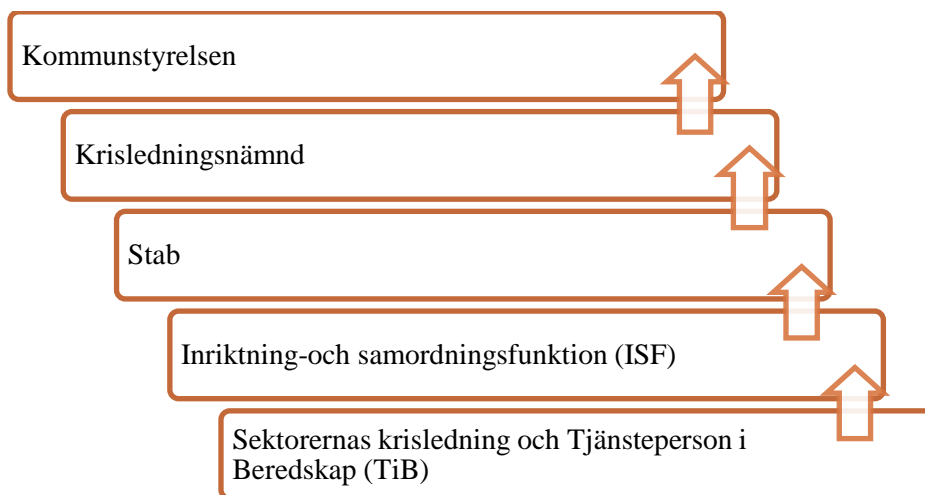
Infrastruktur och kommunikation

Delar av väg 288, mellan Alunda och Gimo har byggts om till mötesfri väg för att öka trafiksäkerheten, vägen är ett viktigt stråk för bland annat pendling, både med bil och med kollektivtrafik. Kommunens enda kollektivtrafikförmåga är bussar i linjetrafik. Vägarna 76, 288 och 292 är rekommenderade primära vägar för transport av farligt gods.

1.5 De nya beredskapszonerna

Från och med den första juli 2022 gäller nya zoner kring svenska kärnkraftverk. Det innebär att det finns en inre och en yttre beredskapszon samt en planeringszon. Utsträckningen på respektive zon är 5, 25 och 100 kilometer⁴. Den nya indelningen av zonerna ska förbättra möjligheterna att genomföra effektiva skyddsåtgärder. I samband med de nya zonerna har länsstyrelserna i berörda län tagit fram nya program för statlig räddningstjänst och sanering. Likaså byggs varningssystemen kring kärnkraftverken ut och jodtabletter utdelas i ett större område än tidigare, ut till den yttre beredskapszonens gräns på ca 25 km avstånd från kärnkraftverket.

1.6 Övergripande beskrivning av kommunal ledning och kommunal krisledning

I *plan för ledning och samordning vid samhällsstörning* beskrivs det hur Östhammars kommun ska leda och organiseras vid samhällsstörningar och höjd beredskap. Svensk krisberedskap utgår ifrån ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen. Det innebär att verksamheter ska hantera störningen på lika sätt som vid normalläge – så långt det är möjligt.

⁴ Strålsäkerhetsmyndigheten (2022). Nya beredskapszoner införs runt svenska kärnkraftverk. Hämtad: 2022-07-07

Kommunens tjänsteperson i beredskap (TiB) kan nås när som helst på dygnet och dess uppgift är att initiera och samordna det inledande arbetet vid en störning. TiB:en tillsammans med kommundirektör kan i samråd med stabschef aktivera en inriktning- och samordningsfunktion (ISF) om central krisledning behövs för att hantera störningen.

Inriktnings och samordningsfunktionen (ISF) är en icke permanent grupp med vissa fasta roller som fattar beslut om fortsatt hantering av störningen. Vid behov kan ISF kompletteras med deltagare från berörda verksamheter/aktörer. ISF är Östhammars kommuns initiala och avslutade krisledningsfunktion.

Kommunens stab aktiveras om ISF bedömer att störningen riskerar att bli mycket omfattande eller att det kräver ett större antal människor arbetar med störningen. Staben består av ett antal olika funktioner, i enlighet med Natostandard, som arbetar med bland annat omvärldsbevakning, omfallsanalyser, kriskommunikation och informationsdelning. Funktionernas huvudsakliga uppgift är att bistå stabens beslutsfattare med underlag och analys, därav har Östhammars stab befogenhet att fatta beslut om verkställighet. Vid aktivering av krisledningsnämnden övergår dock stabens ansvar från att fatta beslut till att bistå med beslutsunderlag till krisledningsnämnden.

Krisledningsnämnden fungerar som kommunens ledande politiska organ om kommunen drabbas av en händelse som avviker kraftigt från det normala. Det kan ske om Östhammar kommun står inför en allvarlig störning eller risk för allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner. Syftet med krisledningsnämnden är att beslut ska kunna fattas snabbt. I Östhammars kommun har krisledningsnämnden samma sammansättning som kommunstyrelsens arbetsutskott. Ordföranden i krisledningsnämnden, eller vid förhinder för ordföranden, vice ordföranden, bedömer om händelsen eller risk för händelse är av sådan dignitet att det föranleder att nämnden ska träda i funktion.

Kommunstyrelsen ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva under höjd beredskap enligt lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. I de här fallen ska kommunstyrelsen verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas och för att samverkan kommer till stånd mellan dem som bedriver verksamheten. Beredskapsfunktionen ansvarar för att under mandatperioden utbilda och öva kommunstyrelsen i uppgiften att under höjd beredskap ansvara för kommunens ledning.

2. Beskrivning av arbetsprocess och metod

Kommunen ska varje mandatperiod göra en analys av vilka extraordinära händelser som kan inträffa i fredstid och höjd beredskap samt hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten⁵.

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser ska det ingå att på ett systematiskt sätt identifiera, analysera och dokumentera om det finns sådana hot och risker inom kommunens

⁵ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

ansvarsområde som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området, samt att bedöma hur sårbar verksamheten är mot dessa. Arbetet ska anpassas till kommunens behov och övriga förutsättningar⁶.

Resultatet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys som redovisas skriftligen till länsstyrelsen⁷.

2.1 Arbetsprocess

Sammanställningen av Östhammars kommuns risk- och sårbarhetsanalys är i huvudsak baserad på inventering och identifiering av kritiska beroenden kopplat till risker och sårbarheter i de olika sektorernas verksamheter. Arbetet har bedrivits mellan hösten år 2022 till och med hösten år 2023. Varje sektor har med stöd av beredskapssamordnarna inventerat tänkbara risker, sårbarheter och beroenden. Dessa har sedan sammanställts i verksamhetsvisa beredskapsplaner som utgör en stor del av grunden till denna rapport.

Dispositionen är baserad på MSB:s föreskrifter och allmänna råd om kommuners och regioners risk- och sårbarhetsanalyser.

2.2 Metodval

Den metod som Östhammars kommun har valt att använda till risk- och sårbarhetsanalysen är den metod som FOI tagit fram på uppdrag av Stockholm stad, FOI:s modell för risk- och sårbarhetsanalys (FORSA). FORSA-modellen användes i kombinationen med kontinuitetsplaneringsarbetet i syfte att inhämta material till riskanalysen och samtidigt hjälpa verksamheterna framåt i kontinuitetsplaneringen. Valet av FORSA gjordes eftersom den uppfyller de krav som MSB ställer på en risk- och sårbarhetsanalys. FORSA-modellen består av sex block där de fem första är delar som ska ingå i den slutgiltiga risk- och sårbarhetsanalysen. Det sista blocket handlar om hur kommunen kan ta arbetet vidare i den egna verksamheten.

2.3 Interna, externa och privata aktörer som har deltagit i arbetet

Samtliga sektorer och verksamheter inom Östhammars kommuns har deltagit i arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen. Dessutom har följande bolag och organisationer bidragit med information:

- Östhammarshem
- Hargs Hamn AB
- Gästrike Vatten AB
- Nevel AB
- Lantbrukarnas Riksförbund
- Svenska kyrkan
- Röda Korset
- Bygdegårdarna i kommunen
- Pensionärsföreningar
- Enskilda näringsidkare inom olika branscher (styrel-processen)

⁶ MSBFS 2015:5. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Föreskrifter och allmänna råd om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser*

⁷ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

2.4 Material och underlag

Detta material och underlag har använts under arbetet med risk och sårbarhetsanalysen:

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och regioners risk- och sårbarhetsanalyser
- FOI:s modell för risk- och sårbarhetsanalys (FORSA)
- Vägledning för risk- och sårbarhetsanalyser
- Överenskommelse om kommunernas krisberedskap
- Östhammars kommuns nödvattenplan
- Uppsala Länsstyrelse Klimat- och sårbarhetsanalys
- Uppsala Länsstyrelse Risk- och sårbarhetsanalys
- Säkerhetspolisens årsbok 22/23
- Styrel-processen, kontinuitetsplanering samt övningar med kommunens verksamheter.

2.5 Avgränsningar och motiv

Risk- och sårbarhetsanalysen är avgränsad till Östhammars kommuns verksamheter men innefattar också identifieringen av samhällsviktig verksamhet i det geografiska området. Risk- och sårbarhetsanalysen beaktar endast lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Det innebär att riskanalys och handlingsprogram enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor inte beaktas i detta dokument.

3. Identifierad samhällsviktig verksamhet

Redovisningen av identifierad samhällsviktig verksamhet utgår från nedanstående sektorer och funktioner.

Samhällssektor

Med samhällssektor avses i detta sammanhang de olika områden inom vilka viktiga samhällsfunktioner finns och samhällsviktig verksamhet kan identifieras.

Viktig samhällsfunktion

Viktig samhällsfunktion är ett samlingsbegrepp för de verksamheter som upprätthåller en viss funktionalitet. Varje sådan funktion ingår i en eller flera samhällssektorer och upprätthålls av en eller flera samhällsviktiga verksamheter.

Samhällsviktig verksamhet

Med samhällsviktig verksamhet avses de verksamheter, anläggningar, noder, infrastrukturer och tjänster som är av avgörande betydelse för upprätthållandet av viktiga samhällsfunktioner.

Endast verksamhet som absolut behövs för upprätthållandet av viktiga samhällsfunktioner vid allvarliga händelser eller kriser bör identifieras som samhällsviktig.

Samhällsviktig verksamhet kan vara av nationell, regional eller lokal betydelse.

Nationellt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller störning i verksamheten kan leda till allvarliga nationella eller internationella konsekvenser.

Regionalt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller en störning i verksamheten kan leda till allvarliga regionala konsekvenser.

Lokalt samhällsviktig verksamhet är verksamhet som vid ett bortfall eller en störning i verksamheten kan leda till allvarliga lokala konsekvenser.

3.1 Samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktig verksamhet	Viktig samhällsfunktion	Samhällsviktig Verksamhet internt	Samhällsviktig verksamhet externt
Energiförsörjning	Produktion av el, distribution av el, värmeproduktion		Vattenfall, Nevel
Finansiella tjänster	Betalningar, tillgång till kontanter, centrala betalningssystemet, värdepappershandel	Kommunledningsförvaltningen, sektor verksamhetsstöd, sektor omsorg	Banker
Handel och industri	Bygg- och entreprenadverksamhet, detaljhandel, tillverkningsindustri m.m.	Sektor samhälle, byggprojektledning, fastighetsdrift	Sandvik Coromant AB, Skadeservice AB
Hälso- och sjukvård samt omsorg	Akutsjukvård, läkemedels- och materielförsörjning, omsorg om barn, funktionshindrade och äldre, primärvård, psykiatri, socialtjänst, smittskydd för djur och människor m.m	Sektor omsorg, sektor bildning, sektor samhälle	Region Uppsala, Praktikertjänst, Östhammarshem

Offentlig förvaltning -ledningsfunktioner -Stödfunktioner	Lokal ledning, regional ledning, nationell ledning, begravningsverksamhet, diplomatisk och konsulär verksamhet	Kommunledningsförvaltningen, lokal krisledning, sektor verksamhetsstöd	Svenska kyrkan, begravningsbyråer
Information och kommunikation	Telefoni (mobil och fast), internet, radiokommunikation, distribution av post, produktion och distribution av dagstidningar, webbaserad information, sociala medier m.m.	Kommunledningsförvaltningen, enheten för marknad och kommunikation, Östhammar Direkt, IT-nämnd	P4-Uppland, Post Nord, stadsnätet, mobiloperatörer
Kommunalteknisk försörjning	Dricksvattenförsörjning, avloppshantering, renhållning, väghållning m.m.	Sektor samhälle, avfallsenheten	Gästrike Vatten AB
Livsmedel	Distribution av livsmedel, primärproduktion av livsmedel, kontroll av livsmedel m.m.	Sektor Samhälle, sektor verksamhetsstöd, städ- och måltidsenheten	Livsmedelsbutiker
Skydd och säkerhet	Domstolsväsendet, åklagarverksamhet, militärt försvar, kriminalvård, kustbevakningen, alarmeringstjänst, tullkontroll, gränsskydd och immigrationskontroll, bevaknings- och säkerhetsverksamhet	Kommunal räddningstjänst	Polis, Militärt försvar, Bevakningspoolen

Transporter	Flygtransport, järnvägstransport, sjötransport, vägtransport, kollektivtrafik mm		Hargs Hamn AB, Region Uppsala
-------------	--	--	----------------------------------

4. Identifierade kritiska beroenden inom samhällsviktig verksamhet

Ett kritiskt beroende definieras av MSB som något som är avgörande för att samhällsviktiga verksamheter ska kunna fungera. Sådana beroenden karaktäriseras av att ett bortfall eller en störning i levererande verksamheter relativt omgående leder till nedsättningar i funktioner, som kan få till följd att en extraordinär händelse inträffar⁸.

- El
- Vatten
- Lokaler
- Livsmedel
- It/telefoni
- Personal
- Drivmedel

Under kontinuitetsplaneringsarbetet med alla verksamheter har ovanstående kritiska beroende identifierats. De sju kritiska beroenden har varit återkommande och kommunövergripande hos de allra flesta verksamheterna samt hos de intervjuade externa aktörerna.

5. Identifierade och analyserade hot och risker för Östhammars kommuns geografiska område

5.1 Klassificering av hot och risker

Ett antal olika hot och risker har identifierats inom Östhammars kommuns olika verksamhetsområden samt geografiska område. Arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen ska särskilt beakta situationer som uppstår hastigt, oväntat och utan förvarning, eller situationer där det finns ett hot eller risk att ett sådant läge kan komma att uppstå. I analysen har Östhammars kommun valt att även inkludera vissa risker av mer långsiktig karaktär. Detta för att inte förbise sådana kriser som klimatförändringar, pandemier och andra händelser med ett något långsammare händelseförlopp eller som inte har lika tydlig början eller slut. I analysen

⁸ MSBFS 2015:5. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser.

har Östhammars kommun valt att lägga tonvikten på konsekvenserna som uppstår och hur de olika riskerna/störningarna påverkar kommunens samhällsviktiga verksamheter.

Riskkategorier för den kommunala redovisningen:

- Störningar/ bortfall av kritiska beroenden
- Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar
 - Andra olyckor
 - Sjukdomar
 - Övriga identifierade risker
- Naturolyckor

5.2 Motivering av riskindelning

Östhammars kommun har resonerat i samband med riskidentifieringen av *störningar/bortfall av kritiska beroenden* att oavsett vad som har drabbat verksamheten och oavsett scenario så blir konsekvensen av ett bortfall eller en störning av ett eller flera kritiska beroenden. För att exemplifiera är bortfallen detsamma om verksamheterna drabbas av strömavbrott, snöstorm, manuell fränkoppling eller cyberangrepp det vill säga ett it/telefonibortfall och el-bortfall etc.

Östhammars kommuns övergripande ambition är att fortsatt bedriva verksamhet oavsett störning, därav ska det finnas en beredskap i varje verksamhet att förebygga eller minska konsekvenserna av de sju bortfallen i form av beredskapsplaner.

5.3 Störningar/bortfall av de kritiska beroendena

5.3.1 Elbortfall

Elförsörjningen innefattar produktion, distribution och slutanvändning av el som i sin tur består av tre systemnivåer med stamnät, regionnät och lokala nät. Även om det svenska elsystemet är driftsäkert är det sårbart för olyckor, sabotage, tekniska fel och extremt väder. Lokalnäten utsätts ofta för avbrott i samband med väderrelaterade händelser medan region- och stamnäten inte är lika känsliga, särskilt inte stamnäten. Väderrelaterade problem så som storm, åska och värmeböljor utgör ett hot mot det svenska elsystemet. Under vintern 2022 blev Sverige, även Östhammars kommun, medvetna om hur omvärldsfaktorer som bland annat osäkerhet i naturgas på kontinenten, ingen elhandel mellan Ryssland och Europa och minskad elproduktion i Frankrike ökar risken för i effektbrist. Risken för effektbrist gick från låg till reell risk (vintern 2022), vilket ökar risken för manuell fränkoppling (MFK). Östhammars kommun arbetade under hösten 2022 med styr-el utifrån de kriterier som MSB har fastställt gällande prioriteringsordning.

Östhammars kommuns riskanalys visar att sannolikheten för ett elbortfall varierar mellan *mycket hög* till *medelhög* beroende på årstid och skulle utifrån bortfallets längd kunna orsaka mycket allvarliga konsekvenser. Hela samhället och flera samhällsviktiga sektorer är beroende av el, i syfte att säkra dricksvattenförsörjningen, värme, livsmedel, transporter, IT-system och elektroniska kommunikationer. Bortfallets längd är av stor betydelse för hur stora konsekvenserna blir. Flera utav kommunens verksamheter kan fortsätta bedriva sin verksamhet om elavbrottet endast pågår ett fåtal timmar, medan endast ett mycket kort bortfall skulle kunna få livshotande konsekvenser inom sektor omsorgs verksamheter.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.2 It/telefonibortfall

Under bortfall *it/telefoni* ingår störningar i elektroniska kommunikationer som påverkar våra telefon- och dataförbindelser. Telefon- och dataförbindelser används bland annat för kommunikation, drift, betalning och larm. Tillsammans med elbortfall är ett it/telefonibortfall den risken som skulle vara direkt avgörande för att upprätthålla kommunens samhällsviktiga verksamheter.

Ett it/telefonibortfall kan orsakas av bland annat; mänskliga hot (kan både vara antagonistiska hot i form av angrepp och icke antagonistiska hot i form av misstag), tekniska hot (i form av systemfel), naturhot (som till exempel väderfenomen) och elbortfall.

En risk som kan orsaka it/telefonibortfall är cyberattacker. Angrepp kan ske mot vissa typer av system som ständigt är uppkopplade mot internet vilket gör dem sårbara för elektroniska angrepp i form av överbelastningsangrepp, intrång och direkta sabotage. I de fall där leverantörerna av olika system har långtgående åtkomst eller viss hård- eller mjukvara som är nödvändigt för en viss verksamhet blir det extra allvarligt när ett angrepp sker hos leverantören eller leveranskedjan som sådan⁹. I takt med att funktioner i samhället knyts till sammankopplade system bedömer Säkerhetspolisen att cyberangrepp riskerar att få allt värre konsekvenser. Att upprätta robusthet inom teknisk infrastruktur och försörjningssystem är en viktig del i arbetet med krisberedskap och civilt försvar.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.3 Vattenbortfall

Dricksvatten är den viktigaste resursen människor behöver för att överleva. Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och har flera beroenden till samhällsviktig verksamhet. Dricksvattenförsörjningen är därmed samhällsviktig och hela kedjan med vattenproduktion och distribution ges högsta prioritet. Ett stort arbete läggs på förebyggande och förberedande arbete och på en drift som kan säkerställa en robust och trygg försörjning - även i kristider.

Scenarion som kan leda till ett vattenbortfall är exempelvis naturhändelser, olyckor, läckor, elavbrott eller sabotage. I Uppsala läns Klimat- och sårbarhetsanalys beskrivs bland annat att klimatförändringarnas påverkan på vattenresurserna och att i hela länet finns en ökad risk för föroreningar. Ett förändrat klimat bedöms även påverka grundvattennivåerna dels som en direkt effekt av klimatförändringarna och dels som en följd av ett ökat grundvattenanvändande (mer om detta kan läsas i avsnitt 5.7.9). Under 2022 och 2023 pågick arbetet med att ta fram Östhammars kommuns nödvattenplan, vilket ska spegla de förutsättningar som kommunen och Gästrike Vatten AB (GVAB) har. Den behandlar hur, var och när allmänheten kan få tillgång till nödvatten – och i vilka volymer. Nödvattenplanen ger riktlinjer för nödvattenförsörjningen i kommunen, planen kommer även att resultera i en

⁹ Säkerhetspolisens årsbok 2022-2023.

åtgärdsplan som beskriver hur kommunen och GVAB fortsatt ska arbeta för att minska konsekvenserna av ett vattenbortfall och jobba förebyggande. Planen antogs av kommunfullmäktige 12:e september år 2023.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.4 Drivmedelbortfall

Ett drivmedelsbortfall kan uppstå på lokal, regional eller nationell nivå. Strejker, kraftigt ändrad energipolitik, handelsembargo eller politisk oro är händelser som skulle kunna orsaka ett bortfall av drivmedel på regional eller nationell nivå och som även påverkar kommunen. Men det är framförallt störningar i elektroniska kommunikationer och elavbrott som kan påverka tillgången på drivmedel på lokal nivå. Östhammars kommun har i dagsläget ingen egen biogasproduktion eller använder biogas vid transporter.

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess OSL enligt 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.3.5 Lokalbortfall

Kommunens verksamheter har i sin kontinuitetsplanering identifierat lokalbortfall som ett av de mer allvarigare bortfallen, både hög sannolikhet och hög konsekvens. Ett lokalbortfall i kommunen kan orsakas av bland annat brand, naturolyckor, vattenskada, åldrande fastighetsbestånd, byggnadsrelaterad ohälsa och dålig inomhusmiljö. Det finns många olika anledningar till varför en verksamhet inte kan nyttja sina lokaler och det finns få möjligheter att uppbringa ersättningslokaler i nuvarande fastighetsbestånd.

Att verksamheterna har en planering för lokalbortfall är en viktig del i kommunens planering för utrymning och som är en del av åtgärderna vid exempelvis brand, kärnteknisk olycka och höjd beredskap. Här ingår bland annat planering som för utrymningsplatser, mottagningsplatser, inkvarteringsplatser, systematiskt brandskyddsarbete och användande av trygghetspunkter.

För sektor omsorg får ett lokalbortfall, oavsett orsak, stora konsekvenser eftersom sjuka och sängliggande personer kan behöva transporteras. Det kan även vara mycket krävande att förflytta personer som har fysiska och/eller psykiska hinder och en sådan förflyttning kan orsaka social oro. En planering för lokalbortfall och/eller utrymning bör innehålla strategi för alternativ inkvartering lokalt men även regionalt. Samverkan med andra kommuner är nödvändigt i denna planering.

5.3.6 Livsmedelsbortfall

Ett livsmedelsbortfall kan orsakas av logistikstörningar i omvärlden. Konsekvenserna av livsmedelsbrist beror i hög grad på vilken beredskap invånarna själva har hemma. Inom äldreomsorgen är sårbarheten stor, eftersom människor där är beroende av kommunens matproduktion.

Östhammars kommuns måltidsenhet producerar cirka 4500 måltider per dag, utöver lunch och kvällsmål så tillagas i de flesta fall frukost och mellanmål på respektive avdelning. Kommunens omsorgs- och skolverksamheter har i sin kontinuitetsplanering identifierat ett stort beroende till måltidsverksamheterna för att de samhällsviktiga verksamheterna ska kunna bedrivas även vid scenarion som innehåller livsmedelsbortfall.

I och med måltidsenhetens kontinuitetsplanering finns idag (hösten 2023) en beredskap för att klara ett totalt bortfall på livsmedel i cirka två veckor, genom bland annat inköp av reservlager för livsmedel, specialkost samt dryck centralt på varje tätort.

En central del i planeringen för kommunens beredskap i syfte att stärka den civila beredskapen bör vara livsmedelsberedskap och lagerhållning.

5.3.7 Personalbortfall

I kontinuitetsarbetet bland kommunens verksamheter identifierades personalbortfall som en betydande risk för bedrivande av lagstadgad och samhällsviktig verksamhet. Även om erfarenheterna från Coronapandemin har bidragit till en större förståelse och förmåga att hantera personalbortfall kvarstår det faktum att ett plötsligt och/eller långvarigt bortfall av personal kommer att innebära en stor utmaning.

Verksamheterna har tagit fram planer för att hantera 20, 40 och 60%-iga personalbortfall på lång och kort sikt. De planer som arbetet har mynnat ut i består av olika prioriteringar dels inom olika enheter och dels inom hela sektorn. Verksamheterna har tagit höjd för om personalbortfallet inte kan lösas med exempelvis vikarier eller inhyrd personal.

5.4 Risker utifrån kommunens geografiska områdesansvar – andra olyckor

5.4.1 Kärnteknisk olycka

Östhammars kommun är en av tre kärnkraftskommuner i Sverige, Forsmarks kärnkraftverk är placerat i Forsmark vid upplandskusten och är Sveriges största elproducent med tre reaktorblock¹⁰. En olycka i en kärnteknisk anläggning som medför utsläpp av radioaktiva ämnen till omgivningen kommer att ha stor påverkan på samhället, även om utsläppet är litet. Sannolikheten för en kärnteknisk olycka på Forsmarks kärnkraftverk bedöms som låg. På ett kärnkraftverk kommer säkerheten alltid först. Säkerheten i en kärnteknisk verksamhet bygger på krav på konstruktion, drift och underhåll av anläggningarna med syfte att förhindra driftstörningar och incidenter. Alla kärntekniska anläggningar skyddas särskilt mot olika angrepp och sabotage som skulle kunna leda till en olycka.

En olycka vid Forsmarks kärnkraftverk som medför ett radioaktivt utsläpp skulle inte bara få påverkan på Östhammars kommun som organisation utan på hela samhället i stort. Länsstyrelsen Uppsala har i risk- och sårbarhetsanalysen för Uppsala län listat exempel på vilken påverkan en kärnteknisk olycka på Forsmark skulle få¹¹.

¹⁰ Forsmark (u.å.) Vattenfall.se. Hämtad: 2023-07-14

¹¹ Länsstyrelsen i Uppsala län (2022). *Risk- och sårbarhetsanalys för Uppsala län 2022*. ISSN 1400-4712

Exempel på detta är:

- påverkan på samhällsviktiga verksamheter inom olika samhällsområden
- påverkan på elförsörjningen i Sverige och i länet
- påverkan på befolkningen
- påverkan på kommunerna i de geografiska områden som berörs
- Påverkan på ekonomi och näringsliv.

De olika skyddsåtgärderna vid en kärnteknisk olycka är inomhusvistelse, utrymning och jodtabletter. I inre och yttre beredskapszon ska jodtabletter och varningsmottagare vara utdelade, befolkningen ska kunna varnas och det ska finnas en planering för utrymning och inomhusvistelse¹².

5.4.2 Farlig verksamhet

Med farlig verksamhet menas en verksamhet som medför risk för allvarliga skador på människor eller miljö¹³. Nya tillkommande verksamheter som bör omfattas av kraven enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor, fångas upp vid en årlig förfrågan till länets kommuner. Detta genomförs för att även bedöma om tidigare beslut om farlig verksamhet fortsatt bör gälla. Tillsynsansvaret över farlig verksamhet åligger kommunen. I Östhammars kommun finns två verksamheter som klassas som farlig verksamhet, Sandvik Coromant i Gimo och Forsmark kärnkraftverk i Forsmark, dessa två omfattas även av Sevesolagstiftningen¹⁴. En Sevesoverksamhet hanterar farliga ämnen i sådan mängd att en olycka kan innebära svåra konsekvenser för hälsa och miljö, om Sevesoverksamheten omfattas av den högre kravnivån ska den kommunala räddningstjänsten ha en insatsplanering för objektet.

5.4.3 Oljeutsläpp

Östhammars Kommun är en kustkommun vilket gör kommunen extra utsatt för en olycka till havs med oljeutsläpp som konsekvens. Fragila marina miljöer präglar de områden i kommunen som kan tänkas bli utsatta vid ett utsläpp. Kommunen har en lång kustlinje och en inre skärgård som trafikeras av såväl handelsfartyg som fritidsbåtar. I den inre skärgården ligger även Hargs Hamn som är en viktig bulkhamn för näringslivet i kommunen¹⁵. Sjöfartsverket har under hösten 2020 färdigställt muddring av inloppet till Hargshamn samt breddat farleden. Under 2022–2023 genomförs ytterligare tillbyggnader av kajanläggningen. Åtgärderna gör hamnen tillgänglig för större och mer djupgående fartyg och ökar kapaciteten och säkerheten. Dock innebär hamnar en ökad risk för oljeutsläpp.

Konsekvenserna av ett oljeutsläpp till havs är många; naturmiljön med sitt växt och djurliv skadas, stränder förorenas och sjöbottnar påverkas negativt. Oljeutsläpp kan också få stora

¹² Länsstyrelsen i Uppsala län (2022). *Program för räddningstjänst och sanering vid kärnteknisk olycka*. Länsstyrelsen meddelandeserie 2022:8 ISSN 1400-4712

¹³ 2 kap. 4 § lag (2003:778) om skydd mot olyckor

¹⁴ Verksamheterna omfattas av lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

¹⁵ Muddring inledd i farleden till Hargs hamn (2020). Hargsamn.se Hämtad: 2023-07-07

socioekonomiska konsekvenser med effekter på flera funktioner eller näringar, t.ex. dricksvattenförsörjning respektive turism.

I angränsande vatten till Östhammars kommun finns det planer för storskalig vindkraft till havs. Vindkraftverk innehåller en stor mängd olja, upp emot 3000 liter. Mest känsligt i hanteringen av olja är byte i växellådsbaserade vindkraftverk. Även om tekniken för att minska riskerna för utsläpp är under utveckling så kommer ett potentiellt haveri av vindkraftverken alltid vara reellt.

5.4.4 Dammbrott

Risk identifierad i risk- och sårbarhetsanalysen som omfattas av sekretess OSL enligt 18:13 och återfinns i bilaga 1.

5.5 Smittspridning

5.5.1 Epidemi, pandemi och epizooti

En epidemi är ett utbrott av sjukdomar, som sprider sig mellan människor. En pandemi är en epidemi som innebär en omfattande global spridning av en sjukdom, som med stor sannolikhet kommer att påverka stora delar av vårt samhälle och världens befolkning. Det finns flera olika typer av sjukdomsrisker som kan drabba kommunens verksamheter och invånare¹⁶. Vi har i närtid upplevt en pandemi och sett hur det har påverkat samhället och kommunens verksamheter de senaste tre åren. I Östhammars kommun liksom i övriga Sverige, har graden av påverkan från pandemin under de två senaste åren varierat över tid. Detta beroende på hur omfattande smittspridningen varit, vilka restriktioner som har gällt i samhället samt hur många av de smittade som har drabbats av allvarlig sjukdom. Smittspridningen var som störst vintern 2020/2021, under våren 2021 och även i början av år 2022.

Samhället kan starkt påverkas av utbredd sjukskrivning och vård av sjukt barn. Personalfrånvaro inom samhällsviktig verksamhet kan orsaka störningar i samhällets funktionalitet. De mest sårbara kommunala verksamheterna är fastighetsdrift, vård och omsorg och skolan.

Epizooti är en allvarlig smittsam djursjukdom som kan utgöra ett hot mot människors eller djurs hälsa, i vissa fall kan en epizooti även vara en zoonos. Zoonoser är sjukdomar eller smittämnen som på ett naturligt sätt kan spridas mellan djur och människor.

Sannolikheterna för spridning av smittsamma sjukdomar bland både djur och människor är svår att bedöma. Dock har vi i närtid sett konsekvenserna av en pandemi och de påfrestningar en sådan kris ställer på samhället. En epizooti som drabbar primärproduktionen av livsmedel skulle allvarligt drabba enskilda producenter i kommunen.

¹⁶ Folkhälsomyndigheten (2019). Pandemiberedskap. Hur vi förbereder oss – ett kunskapsunderlag. Hämtad 2021-07-07

5.6 Övriga identifierade risker

5.6.1 Pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan

Pågående dödligt våld, PDV, är när en eller flera gärningspersoner attackerar en plats eller byggnad med syfte att skada och/eller döda så många som möjligt. Tidigare händelser i Sverige och i utlandet visar på att skolan allt mer blir utsatt för pågående dödligt våld. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerade år 2023 tillsammans med Polismyndigheten och Center för våldsbejakande extremism (CVE) en vägledning för våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan¹⁷. I vägledningen som syftar till att höja medvetenheten och kunskapen om åtgärder före, under och efter en händelse används den nya definitionen *våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan*. I och med den nya benämningen har svenska myndigheter frångått begrepp och termer som *PDV* och *Väpnat våld i skolan* för att beskriva attentat som sker i skolan.

Forskning visar på att attentat riktat mot skolan eller andra publika miljöer i allt större uträkning utförs av ensamma gärningspersoner eller en mindre grupp som använt sig av enkla metoder och där målet för attentatet varit allmänheten. MSB beskriver att det finns en avgörande punkt som skiljer de attentat som genomförs i skolan från de som genomförs i andra miljöer i samhället: Gärningspersonen är ofta en elev eller en tidigare elev. I en svensk kontext har det vanligaste tillvägagångssättet historiskt varit hugg- och stickvapen medan utanför Sverige är det mer vanligt att skjutvapen används. Attentaten har ofta haft ett mycket snabbt tidsförlopp och varit över inom några minuter. Det är också under de första minuterna som skadeutfallet har varit som störst, vilket innebär att de åtgärder som vidtas av skolpersonal och elever under de inledande minuterna av ett attentat har stor betydelse.

Hösten 2022 påbörjades ett arbete med att ta fram och revidera handlingsplaner för Hot & Våld i skolan, ett arbete som kommer att fortsätta 2023. I planerna beskrivs rutinerna för de stora skyddsåtgärderna som är larmning, utrymning, inrymning och utestängning. I MSBs nya vägledning är de nya råden fly, sök skydd, larmning. Enligt MSB bör dessa råd alltid vara utgångspunkt i arbetet med att öka skolsäkerheten. Utrymning, inrymning och utestängning är fortfarande centrala metoder i skyddet mot attentat och i stor utsträckning och ska stödja rekommendationerna som riktar sig till enskilda nämligen Fly – Sök skydd – Larma. Vilken metod som används beror på hur situationen ser ut.

5.6.2 Terrorism

Hösten 2023 höjde Säpo terrorhotnivån till en fyra på en femgradig skala, vilket betyder högt hot. Terrorattacker är mångbottnade fenomen eftersom de, förutom att skapa omfattande konsekvenser för samhället med döda och skadade människor och skador på teknisk infrastruktur, också skapar en oro och kan ge återverkningar i politiska system och samhällets grundläggande demokratiska värden.

Säpo beskriver att det försämrade säkerhetsläget innebär en direkt påverkan på Sverige. Under årsskiftet 2021 drabbades Sverige av en omfattande desinformationskampanj som enligt MPF, Myndigheten för Psykologiskt Försvar, är den största i Sveriges historia. Kampanjen målade

¹⁷ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2023). *Våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan. En vägledning för skolpersonal och säkerhetsansvariga*. ISBN:987-91-7927-386-6

ut Sverige som ett fascistiskt land som kidnappar barn till muslimska föräldrar och uppmanade till våld samt underförstådda hot om våld och terror. Den så kallade LVU-kampanjen i kombination med koranbränningarna som resulterade i påsk-upploppen under våren 2022 har bidragit till en förändrad hotbild i och gentemot Sverige¹⁸.

Risken för terrorhot bedöms som medelhög med allvarliga konsekvenser. De antagonistiska hot eller hot om terrordåd mot Östhammars kommun är detsamma som för hela landet. Om det går det att läsa mer om i säkerhetspolisens och Musts årsböcker.

5.6.3 Höjd Beredskap

Det säkerhetspolitiska läget har hastigt blivit mycket mer allvarligt på grund av det anfallskrig som Ryssland inledde mot Ukraina februari 2022. Stora säkerhetsförändringar har därför behövts genomföras under en kort tidsperiod. För svenskt säkerhetspolitiskt vidkommande är Rysslands roll och agerande i Sveriges närområde av särskild vikt. Över tid har den militära aktiviteten i Sveriges närområde ökat.¹⁹ Sveriges ansökan om Nato-medlemskap förväntas, om den blir godkänd, ge effekter på utvecklingen av det civila försvaret. Detta kommer även att påverka kommunerna och den kommunala verksamheten. NATO:s baskrav respektive behov för värdlandsstöd syftar till för civil del att samhällsviktig verksamhet fungerar, vilket i en krissituation som innebär att den verksamhet som påverkas i sin tur förutsatt uppnår en viss nivå av resiliens²⁰.

I Sverige har planeringen för att kunna hantera situationer med höjd beredskap återupptagits. En känslig fas är gråzonen mellan fredstida påtryckningar och fullt utvecklad militär konflikt. En sådan period skulle kunna bestå utav ett antal orelaterade terrorhandlingar som belastar civila myndigheter följt av att det civila kommunikationssystemet störs ut²¹. Svårigheter som finns i sammanhanget är bland annat att identifiera när Försvarsmakten bör assistera civila myndigheter att övervinna säkerhetshot, och särskilja vad som är kriminalitet och vad som är krigsföring.

Vid höjd beredskap skulle angriparen troligtvis attackera civila mål och rikta in sig mot samhällsviktig verksamhet så som elförsörjning, livsmedel och dricksvatten. God civil krisberedskapsförmåga skulle kunna öka förmågan att skydda civil befolkningen, skydda viktiga samhällsfunktioner och lämna stöd till försvarsmakten.

5.6.4 Solstorm

En solstorm är ett utbrott på solen där strålning och elektriskt laddade partiklar slungas ut. I sällsynta fall sker extrema solstormar som kan leda till mycket allvarliga konsekvenser för samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur. Som exempel i modern tid kan nämnas störningen i Québec 1989 då över sex miljoner människor blev påverkade av ett omfattande strömavbrott orsakat av en GIC-störning, även kallad solstorm.

¹⁸ Försvarshögskolan (2023). *LVU kampanjen. Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer*. ISBN: 978-91-88975-28-7

¹⁹ Regeringen (2022). *Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge – konsekvenser för Sverige*. DS 2022:7

²⁰ Totalförsvarets forskningsinstitut (2022). *Kommuners ansvar och roller i totalförsvarsutvecklingen*. FOI memo 7900

²¹ Totalförsvarets forskningsinstitut (2019). *Civilt försvar i gråzonen*. ISSN:1650-1942

I händelse av en extrem solstorm skulle system för elektronisk kommunikation, distribution av el, värme, vatten och livsmedel drabbas av omfattande störningar och avbrott. Konsekvenser kan också innebära att blåljusaktörerna blir överbelastade på grund av positionerings- och kommunikationssvårigheter och således inte har möjlighet att ta hand om alla inkomna larm. Trygghetslarm kan sluta att fungera då enheterna inte längre har tillgång till sin position eller kommunikation. Viss risk finns även för sjöfarten vid vår kust då kommunikation och navigationssystem riskerar att sättas ur spel vid en GIC-störning.

Solens aktivitet, den så kallade solfläckscykeln, varierar över en period på 9 – 13 år. Risken för GIC-störningar varierar i takt med solfläckcykeln och hela cykeln kulminerar under 2024 för att sedan sakta avta. Det medför att det kommer vara en ökad risk för solstormar mellan 2023-2025. Dock kan en stor solstorm ske när som helst under solfläckscykeln.

De effekter och den påverkan som solstormar kan komma att innebära, hanteras i de kommunala verksamheternas kontinuitetsplanering – elbortfall och IT-bortfall.

5.7 Naturolyckor

5.7.1 Värmebölja

Enligt SMHI:s klimatscenarier blir alla årstider varmare än idag. Det kan betyda att hösten håller i sig längre och våren kommer tidigare än idag. När vintern blir varmare kommer nederbörden oftare som regn istället för snö och antalet dagar då vi behöver uppvärmning minskar. Den största temperaturökningen sker på sommaren och därför kommer vi att få längre perioder med värmebölja än idag. En värmebölja är en längre period med höga dagstemperaturer. Enligt en definition som SMHI använt sig av är en värmebölja en period då temperaturen är minst 25 grader Celsius i minst fem dagar i sträck.

Östhammars kommuns tätorter växer, där det i planeringen är viktigt att se till vilka effekter som uppstår när en större yta blir hårdgjord och fler byggnader tillkommer. Hårdgjorda ytor absorberar i regel mer solljus och lagrar mer värme än grönytor och under natten avgår denna värme och höjer lufttemperaturen. Detta är generellt ett problem i större städer men det finns alltid en kumulativ effekt av förändringar som sker.

Konsekvenser

Perioder av höga temperaturer kan leda till allvarliga konsekvenser för personer med nedsatt hälsa och andra sårbara grupper som har svårt att skydda sig mot hettan. Förändringen kan även innebära stora påfrestningar på samhällsviktiga funktioner som äldreboenden, sjukhus och bostäder där mer omfattande kylning kan komma att behövas. Många av våra bostäder och verksamhetslokaler är inte byggda eller rustade för längre perioder av varma temperaturer. Även jord- och skogsbruket, djurhållningen och dricksvattenförsörjningen kan påverkas negativt av längre perioder med höga temperaturer. Värmeböljan under sommaren 2018 satte sina spår på jordbruket och djurhållningen där betet på många håll i Sverige tog slut och skördarna låg långt under det normala. Många blev beroende av inköpt foder vilket kan komma att bli mer vanligt med ett förändrat klimat.

I samhällsplaneringen är det viktigt att balansera med mindre och större gröna och blå strukturer, då träd, grönska och vatten kan vara en källa till skugga och hjälpa sänka

temperaturen. Att planera för dagvattenlösningar tidigt kan bidra till planeringen av gröna och blå strukturer i våra tätorter.

5.7.2 Torka

Enligt SMHI är torka ett stort begrepp som kan innefatta följande: lite nederbörd, låg markfuktighet, låga vattenflöden, låga vattennivåer i sjöar och låg grundvattennivå. Torka uppkommer när det varit väldigt lite nederbörd under en längre period, och det blir då brist på vatten i naturen. Högre temperaturer under vintern gör att nederbörden inte lagras som snö utan rinner bort. Även om årsnederbörden ökar, riskerar somrarna att bli torrare.

Konsekvenser

Torka kan komma att påverka yt- och grundvattenflödena på flera sätt och därmed vattenförsörjningen inom kommunen. Sommartorka kan orsaka problem för dricksvattenförsörjningen i områden med begränsade dricksvattentillgångar. Den kan också resultera i en ökad konkurrens om vattentillgångarna. Behovet av bevattning i jordbruket kan komma att öka och skapa bristförhållanden för hushåll, jordbruk och andra verksamheter.

Torkan skapar stora utmaningar för jordbruket och drabbar både djurhållning och växtodling. En situation med låg markvattenhalt innebär negativa konsekvenser för foder- och livsmedelsproduktionen med låga eller uteblivna skördar som följd. Detta är ett av skälen till att Östhammars kommun prioriterar vattenförsörjningen vid handläggning av planer och bygglov.

5.7.3 Skogsbrand- och gräsbrand

Östhammars kommuns totala landyta är till 73,9% täckt av skogsmark. Skogsbränder kan uppstå på grund av till exempel eldning, skogsavverkning eller blixtnedslag. Vid långvarig torka kan en liten antändning snabbt utvecklas till en omfattande brand. Under våren ökar risken för gräsbränder, ofta i torrt fjolårsgräs. Gräsbränder tenderar att sprida sig snabbt och är därför svåra att släcka, speciellt under blåsiga förhållanden. Även höga temperaturer, torka och ett förändrat klimat ökar risken för brand i skog och gräs.

Konsekvenser

När klimatet förändras ökar risken för en förlängd brandrisksäsong, antalet skogsbränder och utbredningen av dessa kan komma att öka. Detta innebär förhöjda risker för samhällsviktiga verksamheter, människors miljö, liv och hälsa, jord- och skogsbruket och djurhållningen. En effekt av ökad mängd bränder kan vara större belastning på kommunens och länets räddningstjänst och därmed en risk för dröjande insatser inom kommunen. Det är viktigt att underhålla kommunens vägnät för snabb framkomlighet för räddningsfordon samt röja sly och ris för att ta bort det som är lättantändligt som ökar riskerna för att bränder sprids snabbt.

5.7.4 Storm

Sverige drabbas då och då av kraftiga stormar. Stormarna leder ofta till avbrott i samhällsviktiga funktioner såsom el och telefoni. Stormarna kan medföra stora kostnader för samhället. Det är inte bevisat att fler och kraftigare stormar är ett resultat av klimatförändringarna. SMHI skriver om de komplexa förhållanden och sambanden som styr stormarnas banor, styrka och frekvens. Stormar gynnas exempelvis av en varmare havsyta och

mer vattenånga i atmosfären. Samtidigt kan denna uppvärmning leda till minskade skillnader mellan varma och kalla luftmassor, vilka spelar en viktig roll i utvecklingen av intensiva stormar. Detta kan i sin tur motverka uppvärmningens förstärkande inverkan på stormarnas utveckling. Även om det inte är bevisat att stormarna kan komma att öka i styrka eller frekvens, kan de kumulativa effekterna av klimatförändringarna ha konsekvenser för de risker som kommer med stormar. Varmare, blötare vintrar med minskad tjäle kan leda till ökade skador och förändrade förutsättningar.

Konsekvenser

Konsekvenser av en storm kan vara en stor andel stormfällda träd i skogarna. Virket måste ut från skogen innan temperaturerna stiger över +18 grader för att förhindra att skadeinsekterna förökar sig. Men även av säkerhetsskäl för människors liv och hälsa. Stormar kan ha konsekvenser på vattenståndet likt under stormen Per 2007, då det i Forsmark uppmättes ett normalvattenstånd 1,5 meter över det normala och 1,1 meter över det normala i Östhammarsfjärden. Detta i sin tur ökar risken för översvämning vilket har stora effekter på samhällsviktiga verksamheter, människors liv och hälsa med mera (se vidare under rubriken översvämning 5.7.6). De starka vindarnas påverkan på havsvattenståndet kan ha betydelse för planering av bebyggelse, både befintlig och framtida.

5.7.5 Invasiva arter

Invasiva arter är växter och djur som tagit sig till våra naturmiljöer med människans hjälp. De passar inte i våra ekosystem och kan sprida sig explosionsartat eller tränga ut inhemska växter och djur och ha negativa effekter på jord- och skogsbruk. De blir så kallade invasiva arter, som vi vill bekämpa eller kanske helt utrota om det går. De invasiva arterna är ett stort hot mot vår biologiska mångfald och skadar vårt ekosystem. Främmande arter betraktas som invasiva när de sprider sig snabbt och orsakar skador på naturen, människors hälsa eller ekonomin. Det kan handla om växter som tränger ut andra växter eller är giftiga, djur som äter upp eller konkurrerar ut andra djurarter eller djur som sprider sjukdomar. Dessa invasiva främmande arter medför även mycket stora samhällskostnader på grund av de skador de orsakar för infrastruktur, olika näringar och för bekämpning av dem. De kan vara väldigt svåra att bli av med.

Den som äger en fastighet har ett eget ansvar och skyldighet att vidta åtgärder om det finns EU-listade invasiva främmande arter på den egna fastigheten. Artlistan förändras löpande men i dagsläget (2023) gäller det jätteloka och jättebalsamin m.fl. Dessa är dock så spridda att utrotning kan vara omöjligt och Naturvårdsverket bedömer att de då ska hanteras med metoder som säkerställer att arten inte sprider sig vidare i naturen. Andra arter som (år 2023) inte omfattas av juridisk skyldighet att åtgärda men där frivillig bekämpning uppmuntras är t.ex. parkslide, blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Konsekvenser

I Östhammars kommun har vi problem med jättelokan vilken aktivt bekämpas av både kommunen och våra invånare. Jätteloka är en mycket konkurrenskraftig växt som bildar täta, höga bestånd och tränger undan inhemska arter. Den kan sprida sig kraftigt och har en

fröbank som kan vila flera år i marken. Varje blommande individ kan pollinera sig själv, vilket gör att en enda individ kan ge upphov till ett helt bestånd. Jättelokans växtsaft kan i reaktion med solljus irritera huden och ge symptom liknande brännskador. Det är därför mycket viktigt att använda skyddskläder vid hantering av jätteloka. Det finns flera andra invasiva växtarter som kommunen arbetar med att bekämpa eller minska bestånden av exempelvis jättebalsamin, parkslide, blomsterlupin, vresros med flera.

5.7.6 Översvämning

Med översvämning menas att vatten täcker ett område som normalt inte står under vatten. De bakomliggande orsakerna är olika beroende på om översvämningarna sker längs kusterna, vid vattendrag, vid sjöar eller i städer. Skyfall inträffar vanligen under sommarhalvåret, medan höga flöden i vattendrag inträffar under senhösten, vintern och vårens snösmältning. Östhammar kommun har sjöar och vattendrag som årligen påverkas av översvämning. Översvämningsrisken beror i hög grad på faktorer såsom hur vattendragen regleras, vilka förebyggande åtgärder som vidtas samt hur bebyggelse och infrastruktur förändras. I tätorterna är dagvattenhanteringen en viktig insats för att bättre kunna hantera extrem nederbörd som orsakar stora vattenflöden.

För att minimera risken för översvämning föreslås platser för utveckling utanför stora lågpunkter för att minska risken för översvämning. Naturliga lågpunkter bör i planeringen utnyttjas för exempelvis dagvattendammar där vatten kan samlas och infiltreras i marken. Det är viktigt att arbeta för att dagvatten rent generellt hanteras inom nedfallsområdet och att ytor reserveras för att hantera en ökad nederbörd. Det finns flera fördelar med att uppehålla vatten i landskapet. När vattnet får längre uppehållstid i landskapet:

- ökar avdunstningen
- ökar infiltrationen i marken
- fylls grundvattenmagasinen
- minskar ytavrinningen
- minskar flödestopparna i vattendragen
- minskar erosionen
- minskar sedimenttransporten
- minskar näringstransporten
- blir vattendragets perioder med låga flöden kortare
- ökar den biologiska mångfalden

De ovan nämnda faktorerna är viktiga bitar för att se till att vattendrag som till exempel Olandsån inte översvämmas när avvattning sker från flera aktörer längs med åarna vilket riskerar att ge en ackumulerande effekt på recipienten. Översvämningar kan också öka riskerna för spridning av smittor och föroreningar från avlopps- och djuranläggningar.

Landsbygden i Östhammars kommun drabbas årligen av översvämningar i olika omfattning. Riskerna för att bebyggelse i tätort ska översvämmas bedöms som måttliga. Historiskt har tätorterna inte varit särskilt hårt drabbade av översvämningar. En större översvämning skedde dock i Öregrund under 2021. Dessa översvämningar fick stora konsekvenser för människor i orten och aktualiserade vikten av att planera för en robust dagvattenhantering. Det omfattande

dammsystemet kring Österbybruk kan också komma att påverkas av extrema vattenflöden, framförallt vid ett allt för eftersatt dammunderhåll. Kustnära bebyggelse hotas framförallt av översvämning i samband med extrema högvattenförhållanden i kombination med blåst. Även om de globala havsnivåerna höjs till följd av klimatförändringarna kommer det troligen att dröja innan det får påtagliga effekter i Östhammars kommun. Pågående landhöjning (cirka fyra millimeter på år) antas kompensera för havsnivåhöjning, åtminstone i ett 100-årsperspektiv. Beräkningar indikerar sedan en nivåhöjning på knappt 0.4 meter längs Upplandskusten till år 2100. Troligt är att havsnivån fortsätter stiga efter denna tidpunkt. Därför är det viktigt att ny bebyggelse och infrastruktur inte uppförs på mark som i framtiden kan komma att översvämmas vid höga vattenstånd eller i samband med kraftig nederbörd vid snabb avsmältning.

Översvämningar har även indirekta konsekvenser. Beroende av magnituden på översvämningen kan människor bli hindrade att gå till sitt arbete då de är fullt upptagna med att rädda sin egendom. Vissa verksamheter och företag kan inte vara i full drift på grund av personalbortfall och på grund av att folk inte kan ta sig till arbetet. Det kan också skapas lågpunkter under broar vilket leder till att bilister fastnar och kan behöva akut hjälp. När det blir större störningar i transportsystemet behöver trafiken stoppas och ledas om. Service såsom utryckningsfunktioner, hemtjänst för äldre, skolskjutsar, företagsleverans som är beroende av transportsystemet hindras från att fullfölja sin uppgift. Läckage från miljöfarlig verksamhet, t.ex. en bensinmack, kan ge lokala konsekvenser för djur- och växtlivet direkt och på sikt.

5.7.7 Ras och skred

Ras och skred är exempel på snabba massrörelser i jord eller berg. Dessa rörelser kan orsaka stora skador på mark och byggnader inom det drabbade området. Ett förändrat klimat med ökade flöden, mer intensiva skyfall och förändrade markförhållanden kan leda till att sannolikheten för ras och skred ökar inom stora delar av landet. Det finns områden i kommunen med silt där risken för skred kan vara förhöjd. Generellt behöver kommunen vara uppmärksamma på jordlager såsom salthaltiga leror som kan orsaka skred vid förändrat vattenstånd. Områden som kan innebära risk för skred utgörs vanligen av sluttande lerområden i kombination med vissa geotekniska förutsättningar.

I Östhammars kommun kan man se en tydlig risk för skred längs med hela Olandsån, som kännetecknas av just de ovannämnda egenskaperna. Markens lämplighet bedöms i detaljplaneskedet som en planeringsförutsättning vid lokalisering av ny bebyggelse. Det är viktigt att ha en god dialog med markägare och markavvattningsföretagen längs med Olandsån.

5.7.8 Erosion

På markytan kan erosion ske genom att vatten och vind transporterar bort material. I jordbruksmark kan skyfall och översvämningar leda till att jord förs bort, vilket bidrar till förluster av exempelvis fosfor i marken och till att växtnäringsämnen och bekämpningsmedel kan nå omgivande vatten.

Erosion kan påverka vägar. Exempelvis kan underdimensionerade eller igensatta vägtrummor leda till översvämningar vid kraftiga skyfall. Vattnet kan då tvingas ta nya vägar och orsaka erosion som kan skada infrastrukturen. Ett ökat antal nollgenomgångar (växling av

temperaturen mellan tö- och frysgader) kan orsaka tjälskador och erosion i dikesslänter. I värsta fall kan erosion leda till ras, skred eller till underminering av vägbanken.

Bedömningen när det gäller ökade risker för erosion är att det finns få erosionskänsliga områden i Östhammars kommun, dock finns behov av analyser av kustnära områden.

5.7.9 Dricksvattenförsörjning och saltvatteninträngning

De kommunala dricksvattenanläggningarna försörjer 70 procent av kommunens invånare och baseras, förutom i Forsmark, på grundvatten. I kommunen finns enbart mindre isälvsavlagringar, varav Börstilsåsen är den största och mest vattenförande. Tillgången på dricksvatten i kommunen är generellt mycket begränsad. För Österbybruk och Alunda har dock en lösning för vattenförsörjningen kommit till stånd i och med att en överföringsledning för dricksvatten anlagts från Örbyhus i Tierps kommun till Österbybruk och vidare till Alunda.

De största utmaningarna för vattenförsörjningen finns i kommunens östra delar. Även om det finns tillstånd att ta ut betydligt större vattenmängder än vad som görs idag i grundvattenmagasinen visar grundvattnets kvalitet tecken på att större uttag görs än vad som nybildas. Ett hot mot vattenförsörjningen är avsaknaden av redundanta vattenförsörjningssystem. I Östhammars kommun saknas reservvattentäcker eller alternativa ledningar in i kommunens vattenledningsnät och därför är vattenförsörjningen betydligt mer sårbar för andra yttre risker. Kommunen har tagit fram en VA-handlingsplan för att möta utmaningarna och säkra vattenförsörjningen på lång sikt.

Bevattningsförbud är vanligt i kommunen på grund av begränsningar i grundvattentillgången.

När man i kustzonen har så stora vattenuttag att grundvattennivå sänks och nybildningen av vatten inte hinner hålla jämna steg med uttaget, hålls saltvatten från havet inte tillbaka utan tränger in i grundvattenförande skikt. När detta väl har hänt kan grundvattnet förbli förorenat av salt under lång tid framåt. Saltvatten kan också tränga in i brunnar nära kusten vid översvämningar. Även om landhöjningen längs kommunens kust till viss del motverkar den havsnivåhöjning som sker, är risken för saltvatteninträngning trots detta påtaglig. Inom Östhammars kommun finns det stora risker för saltvatteninträngning i enskilda brunnar och risk för vattenbrist. Om uttaget av grundvatten överstiger grundvattenbildningen kan det i områden med tunna jordlager leda till att saltvatten tränger in i uttagsbrunnarna.

Konsekvenser

Klimatförändringarna förväntas innebära bland annat varmare temperaturer och kraftigare skyfall. Detta kan leda till längre perioder med torka och lägre grundvattennivåer med såväl sämre kvantitet som kvalitet på råvattnet som följd. Kraftigare skyfall och översvämning innebär även en ökad transport av humusämnen och partiklar vilket kan leda till försämrad och mer varierad vattenkvalitet. Även ökad risk för spridning av smitta och miljöfarliga ämnen. Varmare temperaturer leder även till ökande vattentemperaturer som innebär en större risk för tillväxt av mikrobiologiska organismer i såväl råvattentäcker som i installationer i vattenverk och i ledningar.

Tillgången till dricksvatten påverkar alla delar av samhället. Jordbruket har behov av vatten för att bevattna grödor samt till djurhållning som omfattar både dricksvatten till djur och

rengöring. Klimatförändringarna kan också leda till ändrad markanvändning, odling av nya grödor, längre växtsäsonger och ökad användning av gödsel och bekämpningsmedel vilket kan påverka grundvattenkvaliteten. Förändringar i kvaliteten på grundvattnet påverkar tillgängligheten och kan påverka människors liv och hälsa.

Östhammars kommun prioriterar alltid vattenförsörjningen vid handläggning av planer och bygglov.

6. Beskrivning av identifierade sårbarheter och brister i krisberedskap inom Östhammar kommuns geografiska område

6.1 Sårbarheter och brister i förmåga

De brister och sårbarheter som identifierats i denna risk- och sårbarhetsanalys omfattas av sekretess OSL 18:13 och redovisas i bilaga 1.

7. Bedömning av Kommunens generella krisberedskap

De brister och sårbarheter som identifierats i den förmågeanalys som genomförts med hjälp indikatorer som anges i bilaga till MBS:s föreskrifter för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2016:7) omfattas av sekretess OSL 18:13 och redovisas i bilaga 1.

8. Genomförda och pågående åtgärder sedan förgående rapportering

8.1 Genomförda åtgärder

Under 2020, 2021 och delar av 2022 har aktiviteter kopplat till förgående åtgärdsplan påverkats av Coronapandemin och tvingats flyttas fram, genomförts i en annan form eller ställts in. Bedömningen är dock att den faktiska hanteringen av pandemin har stärkt beredskapen och förmågan att hantera en störning för hela kommunen.

I samband med att det säkerhetspolitiska läget i Europa kraftigt försämrades till följd av Ryssland invasion av Ukraina har beredskapsarbetet i kommunen prioriterats. Under 2022 och 2023 har kommunens beredskapsarbete resursförstärkts och utökats med fler samordnande tjänster inom ämnesområdena beredskap, civilt försvar, säkerhetsskydd, brottsförebyggande och informationssäkerhet. Ett stort fokus under 2022/2023 har varit att implementera ett beredskapstänk på kommunens alla enheter och verksamheter genom kontinuitetsplanering och beredskapsplaner i syfte att höja kommunen totala förmåga att hantera olika typer av samhällsstörningar.

År 2019 genomfördes den stora nationella kärnkraftsövningen Havsörn. Det är en typ av totalövning som genomförs var sjätte år under ledning av Uppsala Länsstyrelse. Under övningen fick Östhammars kommuns krisledningsorganisation öva uthållighet, ledning, samordning, samlad och kommunikation m.m. Förutom Havsörn 2019 har Östhammars kommun deltagit i andra övningar och utbildningar som syftar till att stärka

kärnenergiberedskapen. I samband med att de nya beredskapszonerna började gälla 2022 utbildades alla kommunens chefer i kärnenergiberedskap av Länsstyrelsen på inbjudan av Östhammars kommun.

Östhammars kommun har regelbundet och kontinuerligt deltagit i kurser, övningar och utbildningar som Länsstyrelsen Uppsala samordnat. Det har genomförts kurser i WIS, SIGNE, lägesbild, säkerhetsskydd och totalförsvarsplanering etc. Under våren 2022 deltog kommunen i nödvattenövning *Irma* som arrangerades av livsmedelsverket och två andra utrymningsövningar som hölls av Uppsala Länsstyrelse.

8.2 Pågående åtgärder

Östhammars kommun har flera pågående projekt med stark anknytning till beredskap och civilt försvar. Projekten inkluderar bland annat en nödvattenplan, brand- och släckvattenplan, upprätta trygghetspunkter på kommunens fem tätorter, inventera och iordningställa skyddsrum, säkra upp med reservkraft på vissa strategiska platser och jobba med informationssäkerhet och dataskydd. Kommunen har även påbörjat arbetet med att ta fram sin krigsorganisation i syfte att avgöra hur kommunen ska organiseras och vilka verksamheter som ska prioriteras under höjd beredskap.

I den svenska krisberedskapen såväl som i det civila försvaret är frivilligheten av stor betydelse. Under våren 2023 påbörjades en samverkan med lokala föreningar och organisationer inom kommunens geografiska områdesansvar exempelvis LRF, SPF, bygdegårdarna och Röda Korset. Dessutom påbörjades ett arbete med att starta upp Östhammars kommuns Frivilliga Resursgrupp (FRG). För perioden 2023–2027 ska kommunen fortsätta engagera den frivilliga verksamheten genom bland annat workshops, föreläsningar, utbildningar och övningar för att bidra till en ökad försvarsförmåga inom kommunens geografiska områdesansvar.

9. Behov av åtgärder

Arbetet med denna risk- och sårbarhetsanalys, samtal med kommunens bolag och andra aktörer, kontinuitetsplanering, styrelseprocessen och förmågebedömning av kommunens civila försvar har bland annat inneburit en inventering av kommunens risker- och sårbarheter samt förmågan hos respektive verksamhet och central krisledning att hantera dessa.

9.1 Fortsatt beredskapsarbete inom verksamheter

Arbets sättet har skiljt sig något från förgående arbete med risk- och sårbarhetsanalysen. Verksamheterna har utgått från sina kritiska beroenden och bortfallen av dessa i syfte att redogöra för hur det skulle påverka dem och skapa beredskapsplaner för varje bortfall. Motiveringen av denna metod är att oavsett *vad* som har inträffat är det som måste hanteras ett bortfall av något av de kritiska beroendena, exempelvis ett elbortfall. En naturlig fortsättning på detta arbete är att utbilda all personal i respektive enhets beredskapsplan, kontinuerligt uppdatera dessa efter de förutsättningar som råder samt öva.

Sammanfattningsvis, de samlade materialet pekar på att:

- Verksamheterna ska fortsätta att arbeta med sin kontinuitetsplanering genom att uppdatera, utbilda och öva sina beredskapsplaner
- Ta fram en övnings- och utbildningsplan som uppfyller respektive verksamhets behov.
- Påbörja planering för de stora skyddsåtgärderna vid kärnteknisk olycka
- Fortsätta arbetet med Östhammar kommuns trygghetspunkter och informationspunkter

9.2 Beredskap inom upphandling

Denna risk- och sårbarhetsanalys har visat på ett stort behov av framtagning av rutiner i syfte att beakta ett beredskapsperspektiv i kommunala upphandlingar. Detta behövs oavsett om det är ett system, resurs, produkt, eller tjänst som ska upphandlas. Dessutom bör höjd beredskap och ett informationssäkerhetsperspektiv tas hänsyn till vid beställning av externa tjänster eller varor inom de kommunala verksamheterna.

9.3 Behov av nya beslutade planer och utredningar

Behov av nya beslutade planer och utredningar omfattas av sekretess enligt OSL 18:13 och återfinns i bilaga 1.

9.4 Åtgärder utifrån höjd beredskap

Denna Risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån planeringen vid höjd beredskap

- Rutiner för iordningställande av trygghetspunkt
- Plan för försörjningsberedskap vid höjd beredskap
- Plan för storskalig utrymning
- Fortsatt arbete med krigsorganisation, medvetengöra och utbilda

9.5 Åtgärder utifrån PDV

Denna risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån pågående dödligt våld och våldshandlingar med stora konsekvenser i skolan.

- Kontinuerligt genomföra riskbedömningar
- Kontinuerligt uppdatera checklistor och planer
- Medvetengöra och utbilda personal i senaste forskningen och skyddsåtgärder
- Öva
- Samverkan mellan kommunens brottsförebyggande arbete, sektor bildning, sektor omsorg, beredskap- och säkerhet samt polisen
- Ta fram förslag på kommunikationssystem för larmning och varning inom kommunala verksamheter.
- Under hösten 2023 kommer en samverkansövning med blåljusaktörer genomföras i kommunen. Lärdomar och erfarenheter från denna övning bör kommuniceras vidare till annan skolverksamhet.

9.6 Övning och utbildning i beredskap

I stort sett har samtliga verksamheter uttryckt en önskan om att öva oftare. De verksamheter som vid samhällsstörningar och höjd beredskap kommer behöva ställa om sin verksamhet alternativt utföra andra typer av uppdrag som inte ingår i deras normala arbetsuppgifter bör övas och utbildas. En åtgärd är att se över formerna för att kunna tillgodose verksamheternas behov och önskemål i utbildnings- och övningsplanen för 2023–2027.

I samband med kommunens krigsorganisation och krigsplacering av personal finns ett stort behov av att höja medvetenheten och kunskapen om totalförsvar för alla kommunens medarbetare. Ambitionen är att alla ska få grundläggande och även fördjupande kunskaper i civilt försvar och säkerhetsskydd för att bland annat höja försvarsförmågan i kommunen.

Denna risk- och sårbarhetsanalys har identifierat ett antal åtgärder utifrån utbildning och övningsbehov:

- Samverkan och utbildning inom alternativa kommunikationsmedel
- Öva kommunikationsförmågan under störda förhållanden.
- Öva och utbilda kommunens verksamheter och allmänheten i kärnteknisk olycka
- Samverkansövningar med andra aktörer